

Första versionen av

Lunds Agenda 21, antagen av Lunds kommunfullmäktige 1997-09-25

1. Inledning

Lunds kommun antar denna lokala Agenda 21, en lokal handlingsplan för det 21:a århundradet, i enlighet med dokumentet Agenda 21 som antogs av mer än 180 länder i Rio de Janeiro 1992. Planen omfattar kommunen som geografiskt område. Detta agendadokument är en första övergripande version, som ska revideras efterhand. En komplettering där det pågående arbetet speglas och där mål och åtgärder prioriteras måste göras snart. Målsättningen är att kommunfullmäktige fattar beslut om nästa version under 1998.

I detta förslag har miljödelegationen arbetat in viktiga synpunkter som framkommit när dokumentet varit ute på remiss till kommunala instanser och allmänheten (november 1996 till och med februari 1997). I förslaget redovisas ståndpunkter som en bred majoritet i miljödelegationen stöder.

Den kommunala organisationen har inte ensam alla de redskap som behövs för att nå en hållbar utveckling. Det finns många fler aktörer i kommunen som på olika sätt påverkar miljön, och som den kommunala organisationen inte kan styra annat än indirekt med sina beslut, t ex industrierna, hushållen och jordbrukarna. Nationella (och även internationella) lagar, skatter och andra beslut har stor betydelse för att möjliggöra en hållbar utveckling. För att byggandet av det hållbara samhället ska bli framgångsrikt måste alla vara med.

Varken kommunen eller andra aktörer börjar från början i miljöarbetet. Mycket har redan gjorts. T ex släpper de stora industrierna idag ut betydligt mindre mängd och mindre farliga lösningsmedel än de gjorde för några år sedan. Enskilda, organisationer och företag har ett aktivt agendaarbete. Vissa har tagit ett särskilt stort ansvar, t ex Riogruppen på Östra Torn och Miljöbiblioteket.

När det i detta dokument skrivs *Lunds kommun*, *Lund* eller *kommunen* menas hela det geografiska området Lunds kommun med alla de företag, organisationer och enskilda det innefattar *utom* i kapitel 6 som handlar om den kommunala organisationens åtaganden, dvs det kommunfullmäktige kan styra över. I kapitel 6 betyder kommunen därför den kommunala organisationen.

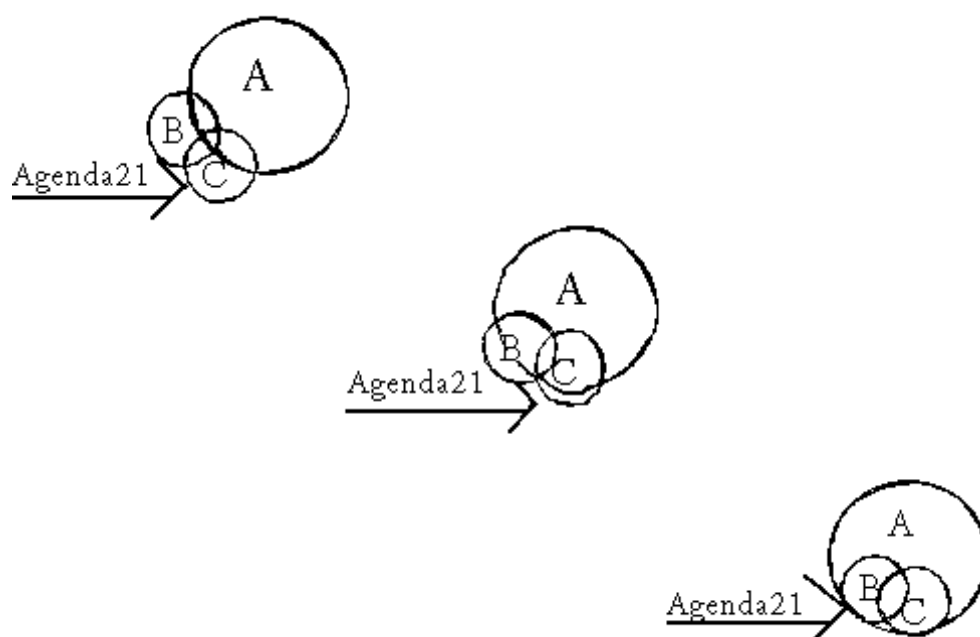
Samhällsutvecklingen kan – liksom utvecklingen i regionen och Lunds kommun – diskuteras utifrån tre olika perspektiv.

- A. *Ekologiskt perspektiv*: Kretslopp och bärkraftig utveckling inom ramen för vad naturen tål (de fyra kretsloppsvillkoren, se sid 12)
- B. *Ekonomiskt perspektiv*: Förutsättningar för näringsliv och sysselsättning som bas för trygghet och välfärd.
- C. *Socialt perspektiv*: Rättvis fördelning av människors välfärd och ansvar för en god livskvalitet, och en långtgående demokratisk förankring.

Dagens situation kännetecknas av att dessa tre perspektiv sammanfaller endast delvis (se figur). Det finns mål- eller intressekonflikter som i längden är ohållbara. Såväl marknadsekonomin som planekonomin har i olika omfattning inneburit en rovdrift på ändliga naturresurser och en ökande miljöförstörelse. Målet är att hitta en utveckling inom det område där perspektiven sammanfaller och att sedan ständigt utvidga detta område. Detta kan ske endast genom att det ekonomiska och det sociala perspektivet samordnas med det ekologiska perspektivet.

Utvecklingen mot ett hållbart samhälle måste ske under socialt acceptabla former, vila på demokratiska grunder och en marknadsekonomi där miljöaspekterna integreras redan från början.

Agenda 21-processen representerar en kraft som på sikt ska åstadkomma en sådan samhällsutveckling. Det handlar om kunskap, attityder och värderingar, samt att påverka människors beteende.

Figur: Perspektiv på samhällsutvecklingen. A Ekologiskt perspektiv, B Ekonomiskt perspektiv, C *Socialt perspektiv*. Målet är att hitta en utveckling där perspektiven sammanfaller och att sedan ständigt utvidga detta område.

2. Bakgrund

Miljön i Lund är väl bra? Det finns inga stora stinkande industrier som förorenar. Vi kan dricka vattnet i kranarna, vi kan äta maten som finns att köpa affären och på torget. De flesta av oss kan andas luften utan att bli sjuka. Vi kan (även om det är på avstånd) ta oss ut i en vacker och omväxlande natur. En del av oss kanske tycker att luften är dålig, speciellt inne i centrala delarna av Lund. En del tycker att sopsorteringen och renhållningen är otillräcklig. Men på det hela taget är det ju bara småsaker.

Det är just detta som är det svåra med miljöfrågorna. De flesta av oss kommer inte i direkt kontakt med akuta, synliga miljöproblem, något som vi i och för sig ska vara tacksamma för. Trots detta händer det mycket runt oss som gör att vi är på väg mot en framtid, där förutsättningarna för människans existens är hotad! Och mycket är sådant som vi i vårt dagliga liv kan påverka, direkt eller indirekt. Det har blivit allt klarare på senare tid att det är vår livsstil som är avgörande för vilken miljöbelastning vi orsakar.

Lundaborna orsakar föroreningar också på andra ställen än i Lunds kommun, t ex genom import av varor och energi, att vi reser utanför kommunen, att luftföroreningar och avfall som produceras i kommunen deponeras utanför kommunens gränser.

Lund är bara en liten del av världen. Men en liten del med stort ansvar. Vi tillhör den resursslukande rika världen, där 20 % av världens befolkning använder 80 % av resurserna. Lund har därför, liksom alla andra kommuner i Sverige, ett stort ansvar att vara med och vrida världens utveckling mot ett hållbart samhälle.

Ansvaret för Lund är extra stort, eftersom kommunen är belägen i en expanderande region, och har goda förutsättningar för en framtidsinriktad planering. De goda förutsättningarna består bland annat av tillgång till universitet och högskola, framgångsrika och innovativa företag samt en miljömedveten befolkning.

Många av de åtgärder som måste vidtas kräver ett samarbete över kommungränserna. Om t ex arbetspendlingarna och fritidsresorna i Sydvästsverige ska bli miljöanpassade krävs regionala initiativ, för att åstadkomma en konstruktiv planering och för att skaffa erforderliga finansiella medel. Lund måste därför satsa stor kraft på ett offensivt regionalt samarbete.

3. Hoten

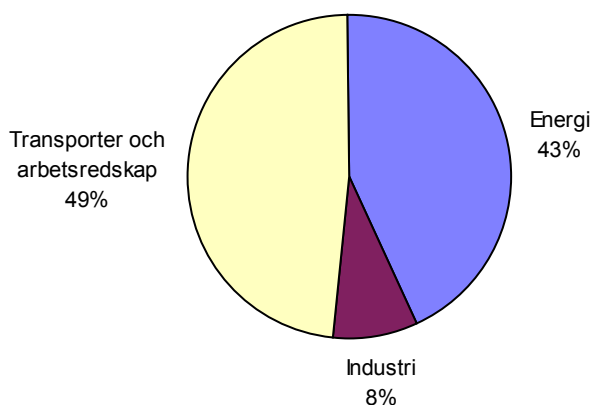
Vilka är problemen? Det är svårt, både att göra en heltäckande lista över alla hot mot miljön och att göra en värdering av vilket/vilka hot som är värst. Lunds kommun har till största delen samma miljöproblem som resten av Sverige har. Naturvårdsverket har delat in miljöhoten i Sverige i 13 olika områden. Länsstyrelsernas miljövårdsprogram för Skåne har naturvårdsverkets 13 miljöhot som utgångspunkt. Denna beskrivning av miljöhot för Lunds kommun hänvisar till den indelning som länsstyrelserna har gjort. Redovisningen av problemen är bara ett urval, och inte en heltäckande sammanställning.

Miljöhoten i lundaperspektiv

1. Klimatpåverkande gaser

Klimatpåverkande gaser, t ex koldioxid och metan, gör att atmosfärens växthuseffekt ökar och lufttemperaturen vid jordytan höjs. Detta kan på sikt medföra stora förändringar av klimatet och en höjning av havsytans nivå. Dagens koldioxidhalt i luften är nästan 30 % högre än den som rådde för ett par hundra år sedan. All förbränning av fossila bränslen, t ex bensin, kol, olja och naturgas, ger ett nettotillskott av koldioxid till atmosfären.

Enligt FN:s klimatpanel kan vi inte släppa ut mer än 1200–1700 kg koldioxid per person och år om vi inte ska riskera att jordens klimat förändras på ett oberäkneligt sätt. 1200–1700 kg koldioxid motsvarar en användning av ca en liter olja och en liter bensin per person och dag (till transporter, uppvärmning, odling och transporter av livsmedel m m).

Figur: Fördelningen koldioxidutsläpp i Lund 1995, totalt 384 000 ton. Siffrorna anger endast utsläppen i Lund, inte de totalutsläpp som en lundabo ger upphov till, vilket sannolikt är betydligt mer, t ex genom import av energi (där koldioxiden släpps ut någon annanstans) och lundabornas resor utanför kommunen.

I Lund släpps det årligen ut 3400–4700 kg koldioxid per person, eller 3–4 gånger så mycket som FN:s klimatpanel anser att jorden tål. I norra Sverige har man p g a det kalla klimatet ännu högre utsläpp. Även processindustrin i Sverige ger upphov till stora koldioxidutsläpp.

75–80 % av de växthusgaser som släpps ut har sitt ursprung i de rika länderna. Alla länder har ett ansvar för att minska utsläppen av växthusgaser, men Lund och Sverige har, liksom andra rika länder, ett speciellt stort ansvar, dels eftersom utsläppen är större här, och dels eftersom vi har bättre ekonomiska och tekniska förutsättningar att vidta åtgärder.

2. *Uttunning av ozonskiktet*

Farlig UV-strålning (ultraviolett strålning) ökar på jordens yta när det skyddande ozonskiktet tunnas ut på grund av utsläpp av ozonnedbrytande ämnen, t ex freoner (CFC), haloner och vissa lösningsmedel. Ökad UV-strålning leder bl a till ökad risk för malignt melanom (hudcancer) och grå starr hos människor. Det har inte någon större betydelse var på jorden utsläppen sker, eftersom utsläppen sprids och effekterna märks över hela jorden (främst kring polerna). Det tar tiotals år innan utsläppen når ozonlagret, och därför ger en minskning av utsläppen nu inte effekt förrän en bit in på det 21:a århundradet. Även när det gäller ozonnedbrytande ämnen står de rika industriländerna för övervägande delen av utsläppen.

I Lund släpps ozonnedbrytande ämnen ut bl a från äldre kyl- och frysanläggningar, värmepumpar och luftkonditioneringsanläggningar. I Lund, liksom i resten av Sverige håller dessa ämnen på att avvecklas i relativt snabb takt i enlighet med riksdagens beslut. Däremot ökar fortfarande användningen av dessa ämnen i U-länderna.

3. *Försurning av mark och vatten*

Försurningen orsakas huvudsakligen av föroreningar, främst svavel- och kväveföreningar, som förs hit via luften från kontinenten. De försurande utsläpp som produceras i Lunds kommun exporteras till stor del norrut. I södra Sverige är nedfallet av försurande ämnen störst i landet, 5–6 gånger större än vad forskarna anser vara acceptabelt. Försurningen leder bl a till ökad rörlighet av metaller i marken, vilket gör att de lättare urlakas. Detta kan orsaka förhöjda halter kadmium i brunnsvatten och förhöjda halter kvicksilver i insjöfisk. Det leder också till att viktiga näringsämnen, som kalium och magnesium, lakas ur skogsmarken, vilket på sikt kan skapa näringsbrist och skogsdöd.

I stora delar av Lunds kommun är marken kalkhaltig. Kalken neutraliserar den sura nederbördens och fungerar som buffert, både i mark och i sjöar, vilket gör att effekterna av de försurande utsläppen hittills är liten. Detta gäller dock inte Romeleåsen och Vombsänkan, som är påtagligt utsatta för försurning.

4. *Fotokemiska oxidanter/marknära ozon*

Ozon i atmosfärens övre skikt är bra och livsnödvändigt för livet på jorden. Ozon vid jordytan, s k. marknära ozon, orsakar däremot skador på växter, vilket ger skördeföruster. De förhöjda halterna av marknära ozon i Skåne beräknas orsaka skador på jordbruksgrödor för över 125 miljoner kronor årligen. Det ger också hälsoeffekter, främst i luftvägarna. Ozon bildas genom kemiska reaktioner mellan flyktiga organiska ämnen och kväveoxider, under inverkan av solljus. I Lunds kommun är vägtrafiken den dominerande källan till utsläpp av både flyktiga organiska ämnen och kväveoxider, men även industrier släpper ut stora mängder flyktiga organiska ämnen. Utsläppen av både kväveoxider och flyktiga organiska föreningar transporteras långa sträckor. Detta gör att Lunds utsläpp leder till att det blir marknära ozon längre norrut i Sverige och i andra länder, medan det ozon som drabbar oss huvudsakligen har sitt ursprung i föroreningar från kontinenten. De högsta halterna av marknära ozon uppmäts när det är varmt väder.

Halterna av marknära ozon i Lunds stadskärna överskrider regelbundet riktvärdet under sommarhalvåret. 1995 var den fjärde sommaren i rad som Lund utsattes för ozonhalter över gällande riktvärde. Mätningar utanför Dalby 1996 visar att ozonvärdena på landsbygden är jämförbara med dem inne i Lunds tätort.

5. *Tätorternas luftföroreningar och buller*

I tätorterna har de lokala utsläppen den största betydelsen. Bilavgaserna står idag för merparten av luftföroreningar i de flesta tätorter, i takt med att utsläpp från värmeanläggningar och industrier har minskat på senare år. Bilavgaser innehåller 10 000–15 000 olika ämnen.

Luftföroreningar ger effekter både på människan och på naturen. I Lunds innerstad mäts kontinuerligt svaveldioxid, kvävedioxid, ozon, formaldehyd samt kolvätena bensen och toluen. Enligt miljöförvaltningens mätningar överskreds, förutom ozonvärdena, även lågrisknivån för bensen under 1995.

Enligt beräkningar från landstinget 1993 utsattes 3 600 boende i Lund för kvävedioxidhalter över gränsvärdet. Nya forskningsrön visar att även mycket låga halter av kvävedioxid kan medföra att astmatiska och allergiska besvär förvärras. Sju procent av alla svenskar, och tio procent av barnen har astma. Vart tredje barn är allergiskt. Varje år dör omkring 1 000 personer i Sverige direkt eller indirekt av astma.

I Lunds kommun bor fler än 11 000 människor i fastigheter som utsätts för vägtrafikbuller som överstiger riktvärdet för god ljudmiljö. Lundaborna utsätts också för buller från järnvägen, flyget, industrier samt från ventilations- och kylanläggningar.

6. *Övergödning av mark och vatten*

Mark och vatten övergöds när åkermarken tillförs så mycket näringsämnen, framför allt kväve och fosfor, att inte växtligheten kan ta hand om allt. Näringsläckaget från åkermarken bidrar med det största tillskottet övergödande ämnen, men även reningsverken och enskilda avlopp bidrar. Överskottet av näringsämnen läcker ut i sjöar och vattendrag, och därefter ut i havet. I vattendragen och i haven rubbas ekosystemen, vissa arter försvinner och andra arter växer till i stor mängd (vilket bl a kan leda till algbloomning). Bottnar kan bli syrefria, svavelväte bildas och bottenlevande organismer dör. Stora områden kan skadas för lång framtid.

Varje år tillförs havet stora mängder kväve och fosfor från bl a Höje å och Kävlingeån. Dessa näringsämnen kommer huvudsakligen från läckande åkrar. Vombsjön, Häckebergasjön och Björkesåkrasjön är exempel på sjöar som har höga halter kväve och fosfor, vilket gör att sjöarna är övergödda. Åtgärder håller på att vidtas bl a genom att dammar och skydds-zoner anläggs längs Höje å och Kävlingeån.

7. *Påverkan genom metaller*

Inflödet av metaller (huvudsakligen järn, men även koppar och aluminium, tillsammans 98 %), i Lunds kommun 1994 uppskattades till 23 000 ton (bilar, datorer, möbler, kastruller o s v). Utflödet av metall samma år beräknades till totalt 6 500 ton (återvinning 3 800 ton och avfall 2 700 ton). Upplagringen av metall i kommunen beräknades detta år till 16 500 ton (+- 5 500 ton). Mängden upplagrade metaller i varor som vi köper i Lund ökar från år till år. Så småningom kommer dessa varor att kasseras. Om de inte återvinns blir de ett avfallsproblem.

Metaller som är giftiga för naturen i höga koncentrationer sprids bl a genom det kommunala avloppsreningsverksslammet. 1994 innehöll det kommunala avloppsreningsverksslammet (Källby) totalt 2 500 kg koppar, 94 kg bly, 2,7 kg kadmium och 4 kg kvicksilver. (Slammet uppfyller dock naturvårdsverkets krav för spridning av slam på åkermark). Från krematoriet i Lund spreds 1994 4–5 kg kvick-silver till luften.

8. *Påverkan av organiska miljögifter*

Lunds kommun utsätts för nedfall av stabila organiska miljögifter, som lagras i ekosystemen (både växter och djur). Utsläppen av stabila organiska ämnen kommer från en mängd olika källor; t ex kemikaliehantering och förbränning av avfall. Tidigare kom huvuddelen av utsläppen från ett fåtal stora punktkällor. Nu kommer större del av utsläppen från många små källor, t ex kemikaliehanteringen i hushållen.

Undersökningar visar att många grävda brunnar i jordbruksbygd i Skåne är förorenade av kemiska bekämpningsmedel. Enstaka prover som tagits i Lunds

kommun har visat på resthalter av bekämpningsmedel, vilket ger anledning att anta att det även i Lunds kommun finns ett betydande antal grävda brunnar som är förorenade av bekämpningsmedelsrester. Förorening av grundvattnet är en indikation på att människans aktiviteter för flera tiotals år sedan nu syns som påverkan på grundvattnet, något som man då inte räknade med. Vi kan inte exakt förutsäga när, och med vilka symptom, de svärmedbrytbara miljögifter som hanteras idag kommer att ge sig till känna i framtiden, bara att de kommer att göra det.

9. *Nyttjande av mark och vatten*

Vårt liv är i hög grad knutet till de produktionsresurser som marken (jord- och skogsbruken) och vattnet (fisket) ger. Dessa system hotas av miljöföroreningar, både tillförda via luften, via avloppsutsläpp och via produkter som människan använder, t ex gödning och bekämpningsmedel. Naturen blir alltmer utarmad och arter riskerar att försvinna.

Lund har i förhållande till riksgenomsnittet i Sverige små arealer oexploaterade marker, men dessa är rika och visar en stor variation av växter och djur. Inom kommunens gränser finns många hotade arter.

10. *Exploatering av mark och vatten*

Jordbruksmarken kring Lunds tätort är bland den bördigaste i världen. Jordbruksmarken är helt nödvändig för vår försörjning och hittills har vi kunnat få så stor avkastning och kunnat importera livsmedel så att vi inte behövt all jordbruksmark som finns tillgänglig. Om utvecklingen går mot mindre insats av energi och minskad kemikalieanvändning i jordbruket kommer skördarna att bli lägre och vi kommer snart att behöva större ytor än vårt behov är idag. Vi kommer också med stor sannolikhet att behöva mer mark till produktion av energi- och industriråvara. Den kan också komma att behövas när försörjningsbasen, relativt sett, försämras på andra håll i världen.

1970 var 5,6 % av marken i Lunds kommun bebyggd. 1990 var 7,9 % av marken bebyggd (enligt Statistiska Centralbyrån). Den mark som tagits i anspråk är till stora delar högvärdig jordbruksmark. Fortfarande är exploateringstrycket, i form av bostäder och industrier, men också vägar och järnvägar, stort på marken inom Lunds kommun.

Berggrunden i Lund är av riksintresse. Kvartsiten i Hardeberga är speciellt värdefull. I kommunen finns tre stora bergtäkter. Dessutom har det sökts tillstånd för en ny bergtäkt. De stora volymerna medför att man försörjer stora delar av sydvästra Skåne med sten. Vid byggandet av Öresundsbron planerar man att ta stora delar av det bergmaterial som behövs från bergtäkter i Lunds kommun. Uttaget av stenmaterial är uttag av en ändlig, begränsad resurs och medför dessutom konflikter med det rörliga friluftslivet och den biologiska mångfalden.

11. *Anspraak mot särskilt värdefulla områden*

5–10 % av Sveriges djur- och växtarter är hotade. Den biologiska mångfalden har successivt minskat under efterkrigstiden. Samma situation är utmärkande för många andra länder i världen. Det skånska jordbrukslandskapet har ojämförligt flest utrotningshotade växtarter jämfört med andra marktyper och andra regioner i Sverige.

Lunds kommun ligger i ett område med många unika växter och djur. Själland och Skåne har de flesta hotade växterna i Norden. I Lunds kommun finns det många värdefulla naturområden. I den internationella våtmatkskonventionen utpekas våtmarkerna kring Vombsjön och Krankesjön som speciellt skyddsvärda. Värdefulla naturområden är också t ex fäladsmarkerna på Romeleåsen, den gamla ädellövskogen i Häckeberga, de sandiga markerna kring Vomb och på Revingefältet samt våra vattendrag Höjeå, Klingavälsån, Kävlingeån och deras förgreningar.

Naturområdena hotas inte bara av det ökande trycket på fortsatt byggande, utan också på grund av luftföroreningar och felaktig eller utebliven skötsel. Kvävenedfallet är 3–10 gånger större än vad forskarna anser att man bör kunna acceptera. Cirka 20 procent av kommunens areal är skyddad, fördelat på 18 naturreservat, en nationalpark, tre naturvårdsområden, tre naturminnen och ett flertal strandskyddsområden.

12. *Brutna kretslopp, avfall och miljöfarliga restprodukter*

Samhällets hantering av material bygger idag till stor del på att råvaror plockas upp ur jordskorpan. Råvarorna blir varor under kort tid och därefter har vi besvär med att göra av med dem som avfall. Denna linjära materialhantering är inte hållbar i ett längre perspektiv.

Varje lundabo slänger ungefär 200 kg osorterade, synliga sopor om året. Dessutom slängs 14 kg glas och 80 kg papper per person. Mer och mer sorteras och återvinns eller återanvänds, men fortfarande är huvuddelen avfall. Drygt hälften körs till Malmö där det bränns eller hamnar på tippen. Sopor innehåller bl a metaller och miljögifter. Dessa sprids förr eller senare. Utöver dessa ”synliga” sopor ger lundabornas aktiviteter upphov till osynliga sopor, d v s det som vi i dagligt tal kallar luftföroreningar. En genomsnittssvensk ger totalt upphov till sammanlagt ca 8 000 kg synliga och osynliga föroreningar per år.

13. *Radon och elektromagnetisk strålning*

Radon är en luktfri och osynlig gas som sönderfaller till radioaktiva radondöttrar. När människan andas in strålningsavgivande radondöttrarna kan de skada luftvägar och lungor och ge upphov till lungcancer. Människan utsätts för radon huvudsakligen i bostäderna. Radonet kan komma antingen från berggrunden (via luft eller vatten) eller från byggnadsmaterial i huset.

De problem som är förknippade med radon inom Lunds kommun är framför allt markradon från alunskiffer. De högsta radonhalterna har uppmätts i ett område från Södra Sandby västerut över östra och nordöstra Lund, samt från Stångby till Håstad.

Elektromagnetiska fält förekommer kring all elektrisk utrustning. Mest uppmärksammat och diskuterat under senare tid har de elektromagnetiska fält som uppstår kring högspänningsledning varit. Elektromagnetiska fält misstänks kunna medföra en ökad risk för leukemi och hjärntumörer.

Hälsa

Även hoten mot människornas hälsa måste uppmärksammas i detta sammanhang. Flera av de områden som räknats upp ovan påverkar direkt eller indirekt människornas hälsa.

Vi människor exponeras ständigt för olika miljögifter, t ex genom maten vi äter och luften vi andas. Biologiskt sett är vi inte anpassade för de föroreningar vi utsätts för. Detta är en stor orsak till att människornas hälsa påverkas negativt. Allergier och annan överkänslighet har ökat oroväckande i Sverige de senaste decennierna. Ett framgångsrikt folkhälsoarbete måste därför söka sambanden mellan miljöfaktorer, sociala faktorer, levnadsvanor och hälsa.

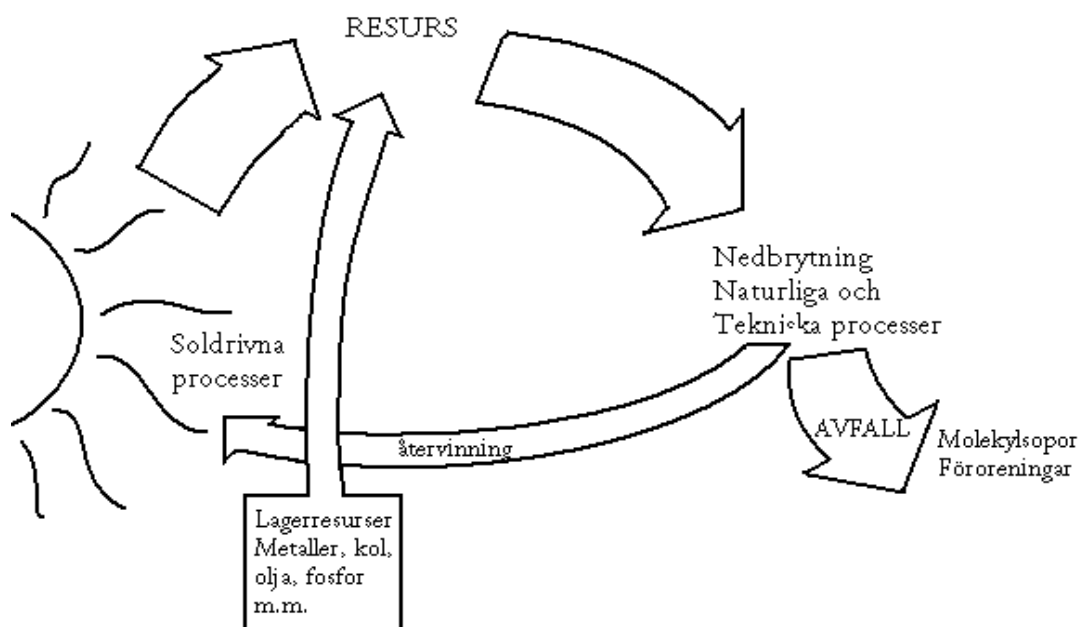
En jämförelse har gjorts mellan Malmö/Burlövs kommuner och Olofstöms/Älmhults kommuner. Den visade att det i Malmö/Burlöv finns dubbelt (4,2 %) så många barn som dagligen medicinerar mot luftvägsproblem som det finns i Olofström/Älmhult (1,8 %). Det finns anledning att tro att förhållandena i Lunds tätort liknar dem i Malmö/Burlöv. Den kraftiga ökningen av allergier och astma misstänks ha samband exponeringen av luftföroreningar, där vägtrafiken är den största källan. Även s k ”sjuka hus”, hus med fuktproblem och problem med utvändning av olika kemikalier, orsakar störningar i luftvägarna. Orsakssambanden är dock inte klara. Det är mycket komplexa samband. Mer forskning krävs.

Miljöförvaltningens mätvärden från 1995 visade att riktvärdet för ozon och lågrisknivån för bensen överskreds i Lunds tätort. Ozon skadar lungorna och förstärker effekten av naturliga allergen. Bensen är klassat som cancerframkallande och misstänks ge genetiska skador.

4. Villkor för en hållbar utveckling

Det finns något gemensamt för de stora miljöhoten och som förklarar varför de har uppstått. Ökningen av koldioxiden i atmosfären, ökningen av luftföroreningarna och det sura nedfallet, övergödningen av haven, ökningen av metallerna i naturen och den ökade upplagringen av metaller i kommunen har alla en gemensam förklaring. Orsaken är att vi tar ut material från jorden och naturen i snabbare takt och i större mängd än vad naturen kan ta hand om och kan införliva i kretsloppen.

Ett samhälle som på detta sätt förbrukar naturresurser och omvandlar dem till avfall kallas ett linjärt samhälle. Ett linjärt samhälle kan inte överleva i ett längre tidsperspektiv. Vi vet idag inte var gränsen går för hur mycket föroreningar människan och naturen tål. Det är inte minst av den anledningen viktigt att minska miljöförstöringen. Den tekniska utvecklingen är mycket viktig för att minska miljöförstöringen, men den räcker inte.

Figur: Kretslopp

Alternativet till linjärt naturresursutnyttjande är kretslopp. Kretsloppsanpassade processer och minskad resursförbrukning är nödvändigt för att minimera miljöbelastningen och skapa ett långsiktigt hållbart samhälle. I ett kretsloppssamhälle tas naturresurserna ut av det naturen bygger upp, men inte i snabbare takt än att naturen kan fondera det avfall den ger upphov till som en framtida naturresurs. Avfallet lämnas inte i snabbare takt och inte i större mängd än naturens kretslopp hinner ta hand om det och använda det i återuppbygnadsarbetet.

För att nå en hållbar utveckling ställer sig kommunfullmäktige bakom följande villkor för utvecklingen. Dessa så kallade kretsloppsvillkor är en vägledning för hur en hållbar utveckling kan genomföras. Villkoren grundar sig på naturvetenskapliga fakta och tolkning av dessas betydelse. Kretsloppsvillkoren utgör de

långsiktiga målen för kommunen. (Kretsloppsvillkor har antagits av flera andra kommuner och många företag. Formuleringen av detaljer varierar dock mellan kommunerna och företagen.)

1. Uttaget av ändliga resurser måste minimeras

Det betyder att fossila bränslen, fosfor, metaller och andra mineraler inte får utvinnas i högre takt än de kan återföras till jordskorpan. Kommunens användning av fossil energi (kol, olja, naturgas) och kärnkraft måste på sikt upphöra. Kommunen måste också minimera användningen av fosfor, metaller och andra mineraler som hämtas ur jordskorpan.

2. Utsläppen av svårnedbrytbara ämnen ska upphöra

Det betyder att vi inte får framställa ämnen i högre takt än de kan brytas ner i naturen. För kommunen innebär det bland annat att vi måste sluta använda ämnen eller varor som innehåller svårnedbrytbara, av människan producerade ämnen, t ex bromerade flamskyddsmedel och CFC (freoner).

3. De fysiska förutsättningarna för naturens kretslopp måste bevaras

Det betyder att naturens produktiva ytor inte får skadas eller trängas undan. Det betyder också att naturens mångfald, som är en förutsättning för ett fungerande kretslopp, måste bevaras. För kommunen innebär det att vi måste vara mycket försiktiga vid exploatering av mark och att vi måste ändra vårt sätt att planera och bygga.

4. Uttaget av förnyelsebara resurser får inte vara större än nybildningen

Det betyder att vi måste lära oss att leva av naturens ränta utan att tära på kapitalet. Trycket på användningen av förnyelsebara resurser blir ännu större när användningen av ickeförnyelsebara resurser, t ex kol och olja, måste minska. Vi kan t ex inte i längden hugga ner mer skog än vad som motsvarar den naturliga tillväxten. Dessutom kommer länder som idag använder lite resurser per invånare, i takt med att de utvecklas, att öka användningen. Därför måste i-ländernas resursanvändning minska. För kommunen innebär det att vi måste spara resurser och effektivisera användningen av dem. Energianvändningen måste minska. Kretsloppen måste slutas. Vi måste sluta slösa.

Kretsloppsvillkoren skall användas som en *kompass* som visar riktningen. Vi kan inte gå hela vägen på en gång, men de steg vi tar ska leda i rätt riktning. Varje beslut som fattas ska *närma* sig uppfyllandet av villkoren. Villkoren ska kontinuerligt utvärderas och revideras.

Målsättningen utifrån Agenda 21-dokumentet som antogs vid FN-konferensen i Rio de Janeiro 1992 är att vi har det närmaste århundradet på oss att ställa om utvecklingen till ett hållbart samhälle. Det är inte frågan om *om* vi ska vidta åtgärder, utan *när*. För att minska skadorna och inte ställa oss i en situation där akuta åtgärder måste göras under socialt och ekonomiskt oacceptabla former bör vi utgå från att hoten hellre ska lösas idag än i morgon.

Långsiktiga konsekvenser – vägen mot det hållbara samhället

Villkoren kan bara nås genom strukturförändringar av dagens samhälle. Stegvis måste dagens konsumtionssamhälle förändras till ett samhälle i balans med naturen. Jordbruksmark bör inte tas inte i anspråk för ändamål som försvårar biologisk produktion eller minskar den biologiska mångfalden. Användningen av handelsgödsel – som både grundar sig på fosfor som inte nybildas och stora insatser av fossil energi – måste avvecklas. Näringsämnena måste cirkulera mellan jordbruket och hushållen. Jordbruket måste ställa om till en mer resurshushållande produktion. Föroreningar och verksamheter får inte vara något hot mot människors fortplantningsförmåga, hälsa eller välbefinnande. Energiförsörjningen ska tillgodoses med förnyelsebara energikällor. All energiproduktion och energikonsumtion ger effekter på miljön, därför är hushållning med energi av stor vikt.

Avfallshanteringen måste ändras radikalt genom att produktion och konsumtion ställs om. Konsumtionen hos företag, enskilda, kommunen, sjukvården och universitetet måste ändras så att material går att använda igen. Det kommer att innebära stora förändringar, inte minst hos företagen i kommunen. Det är önskvärt att många företag förbereder sig för att så tidigt som möjligt vrida utvecklingen åt rätt håll och dra nytta av de nya krav som naturen, konsumenterna och lagstiftningen kommer att ställa upp. På längre sikt kommer förändringen att vara oundviklig. Om vi börjar i tid blir det lättare att göra omställningen under socialt acceptabla omständigheter. Det långsiktigt hållbara samhället kommer att bli mindre sårbart än dagens samhälle. Ju längre vi väntar med den nödvändiga och oundvikliga omställningen desto dyrare och svårare blir det.

Principer för att nå den hållbara utvecklingen

Följande principer, som bygger på de dokument Sverige skrev på vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992, ska gälla som grund för agendaarbetet i Lund.

- *Förorenaren betalar* – (PPP, Polluter-Pays-Principle) den som förorenar ska bära kostnaderna för föroreningarna.
- *Utbytesprincipen* – i val mellan olika ämnen, produkter, metoder och platser ska det ur miljösynpunkt bästa alternativet väljas.
- *Arbeta förebyggande* – det är bättre att se till att problem inte uppkommer än att försöka åtgärda dem när de har uppkommit.
- *Försiktighetsprincipen* – om det på sannolika grunder föreligger hot om skada på miljö eller hälsa får inte avsaknaden av vetenskaplig bevisning användas som ursäkt för att skjuta upp åtgärder. Åtgärden som vidtas måste prövas så att den inte medför större miljöförstöring än det ursprungliga hotet.

Principerna ska vila på lokala förutsättningar, nämligen att:

- Kommunen har högvärdig jordbruksmark.
- Stora mängder luftföroreningar transporteras in över kommunens gränser.
- Lundabornas engagemang ska utgöra en grund i agendaarbetet.
- Lunds kommuns unika förutsättningar med universitet, välutbildad befolkning och högteknologisk industri ska utnyttjas.
- Invånarna i Lunds kommun ska ta ansvar för all sin miljöpåverkan, oavsett var den uppkommer.

5. Lokala miljömål för Lund

Syftet med denna Lunds första Agenda 21 är att Lund ska ta sitt ansvar i arbetet för att nå ett miljömässigt hållbart samhälle. Åtgärder som vidtas med anledning av miljöhoten måste vara en del i arbetet, liksom arbetet att förbättra hälsan. Kretsloppsvillkoren är en hjälp i detta arbete. I Lund har vi dessutom valt ut fyra för Lund viktiga områden, som kan kopplas till både miljöhoten och kretsloppsvillkoren. Kring dessa fyra områden har ett antal mål ställts upp.

Målen i denna första agenda ska ses som preliminära. Är det rätt mål? Är nivåerna lämpliga? Behövs ytterligare målsättningar? Är målen möjliga att uppnå och hur når vi dit? Arbetet med målen och hur de ska genomföras kommer att fortsätta.

Målen har ställts upp med miljöhoten som bakgrund, med en bedömning av vad som är mest väsentligt och av vad som är möjligt att uppnå. Kommunfullmäktige har inte själv möjlighet att råda/bestämma över alla de verktyg som krävs för att målen ska kunna nås. Det gör att årtal och andelar framöver kanske måste revideras, både framåt och bakåt, beroende på hur arbetet utvecklas och beroende på hur tillståndet i miljön ser ut. Målen kan också behöva omformuleras t ex om det visar sig att det är oklarheter i definitioner eller i möjligheterna att göra mätningar och beräkningar. Lund har de lokala förutsättningarna för att nå längre i sitt arbete med kretsloppsanpassningen än de nationella och regionala målen ger uttryck för. Samtidigt finns en bred politisk enighet om stora ambitioner på miljöområdet. Målen bör formuleras så konkret som möjligt, för att det ska vara lätt att kontrollera om målen uppfylls.

För att nå målen måste alla som är berörda vara med och bidra. Inom vissa områden, t ex koldioxid, är inte ens kommunens samlade krafter tillräckliga, utan kommunen måste få hjälp med beslut om restriktioner och skatter från regering och riksdag. Kommunen måste ändå, med de medel som står till buds, göra vad som är möjligt och kommunen måste ställa upp de miljömål som är långsiktigt nödvändiga. För att målen ska kunna uppfyllas måste alla i kommunen vara med och dra sitt strå till stacken; den kommunala organisationen, hushållen, näringsliv och andra aktörer.

Vid konstruktionen av mål har syftet varit att utforma mål som behövs för att Lund ska ta sitt ansvar på vägen till ett hållbart samhälle. De ska vara lättförståeliga och mätbara. Det har *inte* gjorts någon beskrivning över vem som kan och ska göra vad. Målet är istället att de aktörer som har möjlighet att påverka målen tar sitt ansvar och, gärna med nytänkande och tekniska innovationer, gör sin del av arbetet. Vad detta arbete kan leda till är svårt att förutsäga idag. En del av målen är konstruerade som *miljömål* (t ex koldioxidmålen), d v s mål som man anser bör uppfyllas för att vi ska kunna ha ett hållbart samhälle. Andra mål är konstruerade som *åtgärds mål* (t ex miljöplan för lantbruken), d v s åtgärder som man bedömer behövas för att kunna nå miljömål och därmed ett hållbart samhälle. Olikheter beror till största delen på att det har varit svårt att hitta konsekventa, mätbara mål där det varit möjligt att finna statistiska uppgifter. Det har inte varit möjligt att finna relevanta mätbara mål på alla områden.

Många åtgärder har redan vidtagits: industrierna har minskat sina utsläpp till luft och vatten, Lunds Energi har minskat luftutsläppen i energiproduktionen, många verksamheter har bidragit till att minska utsläppen av CFC (freoner), ett omfattande arbete har gjorts för att skapa skyddszoner och dammar kring Höje å och Kävlingeån, hushållen sorterar sina sopor i mycket stor utsträckning, och så vidare...

*Trots att många redan börjat med att genomföra åtgärder för att nå målen kommer förslagen på ytterligare **konkreta åtgärder** att redovisas först i **nästa version av Lunds Agenda 21**. Tanken är att vi i Lund först ska bli eniga om vilka mål som ska sättas upp*

Mål 1 Koldioxid

Målen för koldioxid är uppsatta för att lyfta fram delområden som gör att viktiga steg tas i rätt riktning framförallt i förhållande till hot 1, som beskrivs i kapitel 3, samt kretsloppsvillkor 1, som beskrivs i kapitel 4.

För att det ska bli möjligt att räkna används siffror från länsstyrelsens statistik över totala koldioxidutsläpp i Lunds kommun som grund. Basåret räknas till 1995, då totalutsläppet av koldioxid från Lunds kommun var 384 000 ton. Att målen för Lund är uppsatta som utsläpp i Lund får *inte* ses som att man kan flytta problemen till andra delar av Sverige eller andra delar av världen (jämför energiproduktionen).

- **Senast år 2050 ska Lunds bidrag till koldioxidutsläppen vara högst 1/4 av 1995 års nivå.**
Lund ska också sträva efter att minska de koldioxidutsläpp utanför kommunens gränser som verksamheter inom kommunen ger upphov till; energiproduktion, produktion och transporter av råvaror, färdiga varor, avfall och tjänster.

1/4 av dagens nivå motsvarar användningen av ca en liter olja och en liter bensin om dagen per lundabo.

Internationellt: Klimatkonventionen: Koldioxidutsläppen från fossila källor bör stabiliseras år 2 000 till 1990 års nivå för att därefter minska

Nationella miljömålet: Det övergripande målet är att begränsa de av människan orsakade klimatförändringarna så att de kan klaras med naturlig anpassning. Medeltemperaturen får öka med högst 0,1° C per årtionde och den totala ökningen begränsas till 2° C över förindustriell nivå. Koldioxidutsläppen från fossila källor bör, i enlighet med klimatkonventionen, stabiliseras år 2 000 till 1990 års nivå för att därefter minska. I utredningen Miljöanpassade transportsystem, MaTs, som samtliga trafikverk står bakom anges att utsläppet av koldioxid med fossilt ursprung ska minska med 15 % till år 2020, och med 60 % långsiktigt, jämfört med år 1990.

Regionala miljömålet överensstämmer med det nationella miljömålet.

Exempel på åtgärdsområden: Minska användningen av fossila bränslen inom transport och energisektorn, utbyte mot förnybara energikällor.

- **Vägtrafikens (transporter av personer och varor) koldioxidutsläpp ska minska med minst 1/4 till år 2005, jämfört med 1995 års nivå.**

1995 släpptes det i Lund ut ca 182 000 ton koldioxid från transporter och arbetsfordon.

Exempel på åtgärdsområden: Trafikrestriktioner (med förbättrade möjligheter att gå, cykla och åka kollektivt), biobränslen, ekonomiska styrmedel, handla lokalt. Lokala åtgärder bör kompletteras med nationella beslut bl a eftersom en del av trafiken är genomfartstrafik som lokalt bara kan påverkas marginellt.

- **Energianvändningen (för andra ändamål än transporter) ska minska med minst 1/4 till år 2005 jämfört med år 1995.**
- **Den påbörjade kärnkraftsavvecklingen får inte leda till att koldioxidutsläppen i Lund ökar.**

Regionala målet: Det finns inget kvantifierbart regionalt mål uppsatt.

Exempel på åtgärdsområden: Besparingar, t ex i industriprocesser, effektivare elanvändning. Som exempel kan nämnas att effektiviseringspotentialen i Landskrona kommun, enligt ”Energiplan 2010”, Landskrona kommun, är 20 % till år 2005.

- **Minst 3/4 av energin som används i Lund (för elenergi och fjärrvärme) ska härstamma från förnybara källor år 2010.**

1995 kom 16 % från lokala, förnybara källor. Dessutom kom sannolikt ytterligare cirka 20–25 % från el som producerats med vattenkraft (baserad på nationell statistik).

Regionala målet: Det finns inget kvantifierbart regionalt mål uppsatt.

Exempel på åtgärdsområden: Byggande av biobränsleeldat kraftvärmeverk, byggande av vindkraftverk, byggande av solfångaranläggningar.

Mål 2 Markanvändning

Målen för markanvändning är uppsatta för att lyfta fram delområden som gör att viktiga steg tas i rätt riktning framförallt i förhållande till hot 9, 10 och 11, som beskrivs i kapitel 3, samt kretsloppsvillkor 3, som beskrivs i kapitel 4.

- **Ianspråktagande av högproduktiv jordbruksmark (klass 8–10) för bebyggelse eller vägar måste så långt möjligt undvikas.**

Nationella målet: Det övergripande målet är att samhällsbyggandet ska ske så att miljöproblemen förebyggs och begränsas och att mark och vatten och den fysiska miljön i övrigt används så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt långsiktig god hushållning främjas.

Regionala målet: Ny mark får inte tas i anspråk för bebyggelse, kommunikationer eller annan exploatering om arbetsföretaget kan genomföras på redan ianspråktagen mark eller i direkt anslutning till sådan mark.

Exempel på åtgärdsområden: Effektivare markutnyttjande vid nybyggnation. Förtätning av bebyggelse.

- **Lunds kommun ska eftersträva ett uthålligt jordbruk. På vägen mot det uthålliga jordbruket ska följande åtgärder prioriteras.**

Lunds kommun ska med hjälp av andra aktörer, t ex länsstyrelsens lantbruksenhet, LRF m fl verka för att kommunens samtliga jordbruk med minst 25 hektar åker, eller med större djurbesättningar, ska upprätta en miljöplan för den egna gården, senast år 2005.

Alla jordbrukare ska uppmuntras att minska sin miljöpåverkan genom att ha kontroll över produktionen. Ett hjälpmedel vid denna kontroll kan vara anslutning till olika miljösäkringssystem, t ex Lantmännens "Sigillodling".

Ekologiskt lantbruk ska år 2000 utgöra minst 1/10 av Lunds jordbruksareal. År 2010 ska minst 1/4 av Lunds jordbruksareal vara ekologiskt odlad. Med ekologiskt lantbruk menas här lantbruk som drivs kretsloppsanpassat, helt utan hjälp av kemiska bekämpningsmedel eller handelsgödsel

Nationella målet: 10 % av åkerarealen bör vara ekologiskt odlad år 2 000.

- **Ytor av stort värde för den biologiska mångfalden ska öka. Målet är att livskraftiga populationer av växter och djur ska utvecklas och att invånarnas möjligheter till närrekreation ska öka. Befintliga områden med hög biologisk mångfald ska skötas på ett sätt så att inte mångfalden äventyras.**

Internationellt: Enligt konventionen om biologisk mångfald ska jord- och skogsbruk drivas så att antalet växter och djur inte minskar.

Nationella mål: Det övergripande målet är att nyttjande av marken och vattnet ska karaktäriseras av långsiktig hushållning och ske på ett sätt som möjliggör att en rik variation av naturtyper, biotoper och arter kan bibehållas och att naturligt förekommande arter kan bevaras i livskraftiga balanserade populationer samtidigt som möjligheter till rekreation och friluftsliv skapas i ett varierat landskap. Nyttjandet av marken och vattnet ska ske på ett sådant sätt som möjliggör att en rik variation av naturtyper, biotoper och arter kan bibehållas och att naturligt förekommande arter kan bevaras i livskraftiga bestånd. Detta innebär bl a annat att bevarandet av naturtyper och den biologiska mångfalden är ett centralt mål för alla sektorsområden.

Regionala mål: Vardagslandskapetets karaktär, dess mångfald och variation av natur- och kulturmiljöer, dess flora och fauna ska skyddas. Alla naturligt förekommande arter i Skåne ska kunna fortleva i livskraftiga bestånd. Områden med genetiskt betydelsefulla populationer ska skyddas. Samhällsutbyggnaden ska ha som utgångspunkt att mark- och vattenområden med hotade växt- och djurarter, särskilda naturvärden, ekologiskt särskilt känsliga områden eller större orörda områden liksom viktiga grundvattenförekomster ska undantas från exploatering.

- **De för regionen naturliga trädslagen ska på sikt ersätta inplanterade trädslag inom skogsbruket.**

Nationella målet: Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd (se även biologisk mångfald ovan).

Regionala målet: Skogsbruket ska anpassas till ståndorten med inriktning mot att skapa variationsrika skogar i avseende på trädslag och ålder och med inslag av grova träd, döda träd och lågor.

Mål 3 Kretslopp

Målen för kretslopp är uppsatta för att lyfta fram delområden som gör att viktiga steg tas i rätt riktning framför allt i förhållande till hot 3, 7, och 12, som beskrivs i kapitel 3, samt kretsloppsvillkor 1, 2 och 4, som beskrivs i kapitel 4.

- **Avgång av näringsämnen till vatten och luft ska år 2005 ha minskat med minst 1/2 jämfört med 1995 års nivå.**

Beräkningar för Lund visar att avgången till luft och vatten (inklusive fastläggning) 1995 uppgick till ca 55 kg kväve per hektar och år samt ca 1,5 kg fosfor per hektar och år.

Nationella målen: Det vattenburna utsläppen av kväve från mänskliga verksamheter ska halveras mellan åren 1985 och 1995. Läckaget av närsalter från jordbruket ska halveras.

Användningen av kväve i form av handelsgödsel bör minska med 20 % från 1986 till 2000.

Regionala målen: De totala utsläppen av fosfor och kväve till Skånes kustvatten ska snarast halveras i förhållande till 1985 års nivå. Markläckaget av kväve och fosfor från åkermark bör minska med 50 % med utgångspunkt från 1985 års nivå.

Exempel på åtgärdsområden: Effektivare utnyttjande av kväve och fosfor i jordbruket. Kretsloppsanpassning av enskilda avloppssystem och kommunens avloppssystem.

- **Minst 1/4 av de näringsämnen (som idag är restprodukter) skall år 2005 användas åter till livsmedelsproduktion (växtnäring till jordbruksmark) utan att stabila, giftiga ämnen upplagras i åkermarken. År 2025 ska minst 1/2 recirkuleras.**

Beräkningar från Lund 1995 visar att ca 9 ton kväve och ca 2 ton fosfor förlorades från kommunen i form av slakteri- och hushållsavfall.

Nationella målet: De näringsämnen som finns i slam från kommunala avloppsreningsverk bör i så hög grad som möjligt nyttiggöras, förutsatt att slammet inte innehåller skadliga halter av oönskade ämnen. Övriga nationella och regionala målen är i huvudsak utformade för att hindra läckage.

Exempel på åtgärdsområden: Införande av urinsortering. Större krav på dem som lämnar avloppsvatten till reningsverken. Återföring av den organiska delen av hushållsavfallet till jordbruksmarken.

- **Återvinningsgraden av metaller ska öka till minst 9/10 år 2005, från 1/2 1994**

3 800 av 6 500 ton metaller, huvudsakligen järn, aluminium och koppar, återvanns 1994

Nationella målen: (Finns inga direkt motsvarande) Det övergripande målet är att tillförseln av metaller till mark och vatten inte får leda till uppbyggnad av sådana halter som skadar människors hälsa eller naturen ens i ett långsiktigt perspektiv.

Exempel på åtgärdsområden: Krav på återvinningsbarhet vid köp av produkter, underlättande av återvinningen. Fullföljande av Lunds kommuns avfallsplan.

- **Det osorterade avfall som uppkommer i Lund ska till år 2005 vara högst 1/10 av mängden jämfört med dagens mängd. Minskningen ska åstadkommas genom åtgärder som är positiva ur miljösynpunkt. Totalmängden avfall (inklusive det som sorteras) ska till år 2005 ha minskat med minst 1/4 från 1995 års nivå.**

51 000 ton osorterat hushålls- och industriavfall producerades 1995.

Nationella mål: Avfallens volym och farlighet måste begränsas och behandlingen av det avfall som ändå uppkommer måste förbättras. Avfallet ska återanvändas och återvinnas i stor utsträckning. Förbränning och deponering av osorterat avfall ska i allt väsentligt ha upphört vid slutet av 1993. Detta mål har inte uppfyllts och något nytt mål har inte ställts upp.

Regionalt mål: Det regionala målet ansluter sig till det nationella, med vissa kompletteringar, där bl a betydelsen av hushållens och industriernas källsortering betonas.

Exempel på åtgärdsområden: Höga taxor på osorterat avfall. Underlättande av sortering. Gångavstånd från alla hushåll till sorteringsanläggningar.

Mål 4 Hälsa

Mål för hälsa är uppsatta för att lyfta fram delområden som gör att viktiga steg tas i rätt riktning i förhållande till hoten mot hälsan som beskrivs i kapitel 3. Hoten mot hälsan kan i många fall kopplas till kretsloppsvillkor 2.

Det är svårt att sätta upp mål som är mätbara för hälsan, beroende på att exakta orsakssambanden mellan miljöstörningar och effekterna på människors hälsa är svåra att bevisa. Den ökade användningen av astma och allergimedicinering anses dock av de flesta forskare ha ett klart samband med miljöfaktorer.

- **Behovet av medicinering mot luftvägsbesvär ska minska.**

Exempel på åtgärdsområden: Minskade luftutsläpp från biltrafiken. Byggnad av sunda hus, åtgärder i "sjuka" hus

Målen ska följas upp och kompletteras i nästa version av Lunds Agenda 21
De nationella och de regionala miljömålen gäller som mål för det lokala miljöarbetet inom respektive område till dess att lokala miljömål är framtagna.

6. Lunds kommuns åtaganden

Kommunens ambition är att öka allmänhetens och företagens medverkan och att efterhand styra kommunen i riktning mot en hållbar utveckling, en kretsloppsanpassad kommun.

Kommunens arbete i riktning för att nå en hållbar utveckling börjar inte nu. Under många år har beslut fattats som leder i rätt riktning, t ex geotermiprojektet, byggande av vindkraftverk, vattendragsprojekten och Sunda skolanprojektet. Besluten har emellertid varken varit tillräckligt många eller fått tillräckligt genomslagskraft. Fortfarande fattas många beslut som inte kan passa in i ett långsiktigt uthålligt samhälle.

Följande *principer* ska gälla för kommunens fortsatta agendaarbete.

- Kommunen ska gå före, ge förutsättningar och föregå med gott exempel. Kommunen ska arbeta i riktning mot en hållbar utveckling både i egenskap av samhällsaktör (t ex fysisk planering och distributör av energi), i egenskap av stor verksamhetsutövare (t ex kontor och transporter) samt som organ för opinionsbildning och demokratiskt beslutsfattande.
- Kommunen ska påverka staten att fatta de beslut som krävs på nationell nivå när det i agendaarbetet visar sig att det finns nationella hinder, eller om ett nationellt beslut kan effektivisera agendaarbetet. På samma sätt ska kommunen agera på regional nivå.
- Kommunen ska ta ett övergripande ansvar för att fastställa mål i agendaarbetet.
- Kommunen ska, så långt det är möjligt med hänsyn till lagarna, i sin roll som myndighet påverka både kommunala och enskilda aktörer att ändra verksamheten i mer hållbar riktning.
- Kommunen ska uppmuntra företag, organisationer och enskilda utanför den kommunala organisationen att utarbeta egna handlingsplaner för det 21:a århundradet. Företagens och kommuninvånarnas agendaplaner ska i så stor utsträckning som möjligt införlivas med kommunens agendaarbete. Kommunen har ett stort ansvar att samordna det lokala Agenda 21-arbetet.
- Lunds kommun tar på sig ett ansvar för att det görs en uppföljning av arbetet med att kretsloppsanpassa Lund. Uppföljningarna ska användas för att kontrollera om kommunen går i rätt riktning i förhållande till kretsloppsvillkoren. Uppföljningen ska göras dels i form av olika typer av undersökningar, t ex luftundersökningar och dels i form av olika administrativa redovisningssystem. Formuleringen av lokala mål är viktig för att en sådan uppföljning ska kunna göras. Kommunen har påbörjat uppbyggande av ett sådant redovisningssystem, den så kallade naturekonomin. Metoden ska kompletteras. Olika typer av miljöledningssystem kan bli aktuella. Resultaten ska spridas till en bred allmänhet.

- Miljöprogrammet från 1989 ska revideras och bli ett led i uppfyllandet av målen i agendaarbetet. Revideringen påbörjas under 1997.
- Kommunen ska speciellt uppmärksamma sambandet mellan hälsa och miljö, bl a genom folkhälsoarbetet.

Kommunen åtar sig dessutom följande.

Kommunens anställda och förtroendevalda ansvarar för att verksamheten utövas med minsta möjliga miljöbelastning (vilket även inkluderar energi- och resursbesparingar). Samtliga anställda och förtroendevalda ska få möjlighet att delta i miljöutbildning som gör att de kan styra verksamheten att bli så kretsloppsanpassad som möjligt. Förvaltningscheferna har det övergripande ansvaret för att förvaltningarna kretsloppsanpassas, att de anställda fortsatt får tillgång till adekvat miljöutbildning och att det finns minst ett miljöombud på varje arbetsplats.

Kommundelsnämnderna ska lyftas fram i det lokala agendaarbetet.

Varje nämnd och styrelse ska senast den 31 december 1997 ha antagit en första version av en miljöpolicy. Den ska utarbetas i samråd med andra nämnder. Som en del av arbetet med policyn ska hela verksamheten granskas ur miljösynpunkt. Policyn ska ha Lunds Agenda 21 och därmed kretsloppsvillkoren som utgångspunkt. Nämndernas policy ska innebära att alla beslut av vikt, som ett av beslutsunderlagen, ska tillföras en bedömning med utgångspunkt från kretsloppsvillkoren. Bedömningen ska redovisas *innan* beslutet fattas. Policyn ska åtföljas av en handlingsplan (kommunstyrelsen beslutade att alla nämnder och styrelser ska ha egna handlingsplaner 1996-01-17, § 3). Varje enskild arbetsplats ska ha en egen handlingsplan, senast 1998-06-30. Flera styrelser och nämnder, liksom många arbetsplatser har redan arbetat fram och beslutat om handlingsplaner. De kan användas som exempel för dem som ännu inte börjat. Arbetet måste följas upp och revideras med jämna mellanrum.

I samband med årsredovisningen varje år ska alla nämnder och styrelser redovisa policyn och handlingsplanen (se ovan), samt hur dessa uppfyllts.

Miljöombuden ska vara motorer i miljöarbetet.

Vid inköp ska först alltid avvägas om köpet verkligen behövs. Den minst miljöstörande produkten ska väljas (utbytesprincipen). Krav på tillverkares, leverantörers och leveransernas miljöanpassning och hushållning med energi och resurser ska formuleras och ställas. Kommunen ska utnyttja att man i egenskap av stor inköpare kan påverka producenter och leverantörer i mer miljöanpassad riktning. Senast 1997-12-31 ska kommunen ha antagit en policy för miljöanpassad upphandling av varor och tjänster.

- Kommunen ska vara föregångare vid upphandling av livsmedel. Förutom näringsriktiga och hälsosamma bör de vara lokalt producerade och odlade antingen ekologiskt eller med annan långtgående miljöhänsyn.
- Kommunen ska speciellt uppmärksamma skolans roll i agendaarbetet. Miljöundervisning i skolor och förskolor ska prioriteras. Elevernas självständiga miljöarbete ska uppmärksammas och stödjas speciellt.
- Kommunen ska samordna sina egna transporter. Kommunen ska uppmuntra till bildande av bilpooler.
- Kommunens ska senast 1997-12-31 ha antagit en miljöpolicy för kommunanställdas och förtroendevaldas resor.
- Verksamheterna vid Lunds affärsdrivande verk och bolag ska uppfylla högt ställda miljökrav.

7. Fokusera på transporter

De problem som Lunds kommun står inför i arbetet för att nå en hållbar utveckling är många. Risken är uppenbar att det läggs ner mycket möda på många små saker, där var och en i och för sig kanske är bra, men som gör att det kommer att ta alltför lång tid att nå ett hållbart samhälle. Det är därför viktigt att fokusera arbetet kring det som är viktigast

Trafiken och transporterna är delansvariga i tolv och huvudansvariga i flera av de tretton miljöhot som naturvårdsverket och länsstyrelserna arbetat med. Samtidigt är det ett mycket svårt område eftersom vårt samhälle i alltför hög grad har byggts upp kring beroende av bilen och transporterna.

Med hjälp av tekniska åtgärder kan man minska en del av trafikens skadeverkningar. Katalysatorerna kan emellertid inte rena avgaserna från koldioxid och biobränslen kommer inte att räcka för att försörja hela den transportapparat Sverige har idag. En minskning av den totala trafikvolymen kommer därför att krävas.

Enligt underlagsrapporten till översiktsplanarbetet om trafik förväntas trafiken *öka* under den planperiod översiktsplanen arbetar (fram till år 2020). Lunds målsättning måste vara att trafiken och dess skadeverkningarna ska *minska*, även om det blir en befolkningstillväxt.

Minskningen av trafikens skadeverkningar i Lund är ett gemensamt intresse för Lunds kommun, industrier, enskilda, Vägverket, transportörer av varor och många fler. Kommunstyrelsen har i sitt uppdrag om ett miljöanpassat transportsystem för Lund (LundaMaTs) beslutat om hur detta arbete ska påbörjas

Det är angeläget att trafiken i Lunds kommun åtminstone uppfyller de nationella och regionala miljömålen. Trafikens nuvarande skadeverkningar bör preciseras och redovisas. I redovisningen ska framgå vilka skadeverkningar som är lokala, regionala eller globala till sin karaktär. Lund har en stor regional betydelse och därför måste trafiken ses även i ett regionalt perspektiv. I arbetet med ett miljöanpassat transportsystem i Lund bör följande inriktning gälla.

- att minska resbehovet och transportarbetet, bl. a. genom transportsnål samhällsplanering och genom att stimulera lokal handel
- att prioritera gång- och cykeltrafiken
- att prioritera kollektivtrafiken (bl a Lundalänken; kollektivtrafiklinje järnvägsstationen-lasarettet-östra Lund
- att använda mindre miljöbelastande fordon

Underlagsmaterial

- Agenda 21-dokumentet. FN:s konferens om miljö och utveckling år 1992 – UNCED. Regeringens skrivelse 1992/93:13.
- Biff och bil? – Om hushållens miljöval. Naturvårdsverket 1996. Rapport 4542.
- Miljön i Skåne – ett miljöårsprogram. Länsstyrelsen i Kristianstad län och länsstyrelsen i Malmöhus län, 1995.
- Vitala materialflöden i Lunds kommun. Håkan Nordin, Miljökompassen AB. Miljödelegationen, Lunds kommun, 1995.
- Biologisk mångfald i Lunds kommun. Kerstin Torseke Hulthén, NP-arkitekter. Miljödelegationen, Lunds kommun, 1996
- Städa Lund! – En bit av världen. Mats Lönngren, Miljödelegationen, Lunds kommun, 1996.
- Hur ska Sverige må år 2020? Framtidsscenarioer över Sveriges miljö. Naturvårdsverket 1993. Rapport 4104.
- Miljöprogram för Lund, Lunds kommun. Handlingsprogram 1989, 2:a reviderade upplagan
- Ett uthålligt jordbruk i Lund – svårigheter och möjligheter. Lotten Westberg, Ordmån miljökonsult. Miljödelegationen, Lunds kommun 1997.
- Markradon i Lunds kommun. Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen, Lunds kommun 1990.
- Nyckeltalsdokumentation 1996, underlagsmaterial till Lunds kommuns naturekonomiska nyckeltal. Per Hansson. Miljödelegationen, Lunds kommun 1997.
- Luftföroreningar i Malmö, Burlöv, Älmhult och Olofström, samt luftvägssymtom hos barn, M-B Mårtensson m fl, september 1995.